

Prof. Dr. Zerrin Toprak'la Yerel Yönetimler, Yönetişim ve Dağlık Alanların Yönetimi Üzerine

Prof. Dr. Zerrin Toprak, Karaman;

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, Bölüm Başkanı, İzmir İli Stratejik Planlama ve Yönetişim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (İZİSYÖM) kurucu üyesi ve müdürü (2005 yılından bu yana); Sosyal Bilimler Enstitüsü "Afet Yönetimi" Yüksek Lisans ve Doktora Programı Kurucu üyesi, Dağlık Alanların Sürdürülebilirliği ve Yönetişimi Derneği, kurucu üyesi ve yönetim kurulu başkanı (2013 yılından bu yana). İzmir Kadın Girişimciler Kurulu üyesi (2010 yılından bu yana).

Doğum Yeri; Diyarbakır

Medeni Durumu, Evli ve bir kız çocuğu annesi.

ÇALIŞMA ALANLARI

Yerel yönetimler, kent yönetimi ve politikaları, afet yönetimi, yerel ve merkezi yönetimlerle idari ve siyasi ilişkiler, çevre politikaları, Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmaları, kamuda stratejik planlama- projelendirme, kamuda etik, göç yönetimi-iç ve dış göçler, bütünleşik sınır ve kıyı yönetimi, dağlık alanlar yönetimi.

YP: Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişimi ve bugünkü durumu hakkında görüşleriniz nelerdir?

Cumhuriyet Türkiye’sinin ilk yıllarında yerel yönetimler yapılanması; il özel idaresi, belediye ve köy idarelerini işaret ederken, günün getirdiği koşullarda kır ve kent hizmetlerini;%80 kır ağırlıklı alansal dağılımını dikkate alarak, yapabilirlik açısından da keskin bir şekilde idari olarak ayırmıştır. İl Özel İdaresi ve Köy İdaresi birlikteliği ile Belediye ayırımını da bir bakımdan yol gösterici olma, kontrol ve yapılabilirlik idari refleksleri içinde değerlendirmek gerekir.Bu süreçte, Atatürk döneminde ve O’nun öngörüsüyle kurulan, bayındırlık faaliyetleri ve kent ilişkisi içinde teknik imkânlar sunan Belediyeler Bankası (1933),il özel ve köy idarelerine en çok ihtiyaç duydukları teknik destek ve mali kapasitenin artırılması gibi hususlarda da hizmet verebilme ihtiyacını karşılamaya yönelik idari ve mali gereklilik nedeniyle,yerel yönetim birimlerinin tümünü kapsayan İller Bankası (1945) yapılanmasına dönüşmüştür.

Mamafih, gerek kırsal alanlara yönelik toplum kalkınmasının ve gerekse kentleşme olgusunun iyi yönetilememesine de bağlı olarak, kır nüfusunun kente yönelmesi, belediyeleri ve belde hizmetlerini, kır hizmetlerinin önüne geçirmiştir. Bu süreç günümüzde de devam etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk modern belediye hizmetlerine yönelik kapsayıcı düzenlemelerinden olan 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu örgütsel yapılanmasında, hemşeri ile vatandaşlık ilişkisi içinde, yerleşiklere temel kentsel altyapı hizmetleri ile beldenin temizliği, sağlık koşullarına uygun yaşama, aydınlatma gibi üst yapı hizmetleri yanında özellikle konut ile konuta bağlı fonksiyonlar temel belediye hizmetleri olaraköngörülmüştür.

1980’li yıllarda modern dünyadaki gelişmelerin de etkisiyle başlayan ve 2000’lerden bu yanaartan oranda doğal çevreyi korumak, su temini, temiz hava ve su kalitesini sağlamak ve sürdürmek, kent yönetimine katılım ve demokratik katılımcı mekanizmaları geliştirmek yönündeki temel ilkelere somutlaştırmak istekliliği kentlerde önem kazanmıştır. Ayrıca hizmetlerin yerine getirilmesinde, müzakereci modelleri belediye örgütlenmesi içinde yapılandırmak ve sosyal faaliyetler yanında, “herkese” yönelik kapasite artırıcı, gelir getirici istihdam yaratıcı faaliyetleri geliştirmek, iklim değişikliklerine bağlı olarak giderek şiddeti artan afetlere yönelik risk haritaları hazırlamak. 2005 yılı sonrasında rutin görevlere eklene modern belediyecilik hizmetlerini geliştirmeye yönelik idari silkinişlerdir. Bugünün yerel yönetimler yapılanmasında daha çok sağlıklı kentler ve yaşam kalitesi göster-

geleri birlikteliği öne çıkmıştır ve bu husus kent yönetiminde önemli bir aşama olarak önemlidir. TÜİK (2015) verilerine göre, Türkiye’de nüfusun %93,3’ü belediye sınırları içinde yaşamaktadır. Bu kentli nüfus, seçme ve seçilme hakkı açısından vatandaşlıkla ilişkilendirilmiş bir nüfustur. Yerel hizmetlerin yerine getirilmesinde, yerel siyasetin biçimlenmesine hizmet eden diğer katılım metotlarının kullanılmasına ilişkin mevzuat, yerleşikteki “herkesi” kapsayan, bir belediye yönetimi örgütlenmesini (2005) öne çıkarmaktadır. *Herkes*: beldede oturan ve kullanan gibi bir ayırım olmadan özellikle vergiler ve mevzuatın getirdiği farklı sorumluluklar açısından borçları olduğu kadar kentsel hakları da olan *hemşehrilerdir*. Belediye meclisleri, belediye başkanı karşısında, görev ve yetkileri itibariyle özellikle de denetim rolleriyle bir bütün olarak değerlendirildiğinde güçsüz değildir. 2005’li yıllardan geriye dönüp bakıldığında, 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanununun temel özelliği olan, güçlü başkan-güçsüz meclis modelinde, belediye meclisi lehine kırılmalar olmuştur. Bu dönüşüm, demokratik gelişim olarak da yorumlanabilecek özelliğe sahiptir. Belediye(2005) ve Büyükşehir (2004) örgütlenmesindeki değişiklikleri sadece iç örgütlenmeleri ile sınırlandıramayız.

Kamu Yönetimi Teşkilatlanmasında 2000’li yıllara kadar genelde baskı gruplarınca engellendiğini söyleyebileceğimiz yapısal değişiklikler için öngörülen temel yapılanma, aslında sonraki yıllarda hükümetin idari manevralarıyla yerel yönetimler üzerinden sağlanmıştır. 2000’li yılların başında hizmetlerde etkinlik için bürokrasinin azaltılması ve demokratik katılım yada yönetim ilkelerini gündeme alan demokratikleşme standartları, 2010’lu yıllardan sonra hızla unutulmuş, kamu yönetiminde yapılanma Kanun Hükmündeki Kararnamelerle sürdürülmüştür. Konumuz itibariyle toplumun sosyalleşmesinin yönünün de bir şekilde planlandığı bu süreçte 1982 Anayasasının, Cumhuriyet Dönemi’nin başlangıcında ezberimizde olan, İl Özel İdaresi, Belediye ve Köy yapılanmasının aslında Anayasa ile teminat altına alınmadığı, kanuna gönderme ile günün getirdiği koşullarda farklı farklı yapısal bağlantılar kurulabileceği ancak fark edilmiştir. 1982 Anayasasına göre yerel yönetimler; “... il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir”(2709, md.127/1) hükmüne dayanılarak, oluşturulan kademelenmede ayrıca, il ve belediye yapılanmasının siyasi kararlarla değiştirilebileceği konusu ile, “il, belediye veya köy” ifadesindeki **veya** kelimesinin her iki yanında yer alan yerel yönetim birimlerinin

herhangi birisini politik olarak öne çıkarmanın veya kaldırmanın yasal mümkün olabilirdiğini göstermek, Adalet ve Kalkınma Partisi stratejilerinin hükümetin idari önceliklerine bağlı olarak geliştirdiği bir “zihinsel kıvraklık” olup, takdire değerdir. Nitekim **2012 tarihli ve 6360 sayılı** “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile il idaresinde radikal bir değişiklik sağlanarak, 30 il yönetiminde “il özel idaresi” kaldırılmıştır. Kuşkusuz Anayasa’ya da aykırı bulunamamıştır.

2016 yılına başlarken, kır ve köy topluluklarının Türkiye’nin ancak %20 oranına karşılık geldiğinin idari olarak tanındığı koşullarda, yerel yönetimler denildiğinde kamuoyunda belediyelerin öncelikle algılandığını söylemek yerinde olacaktır. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun ortaya koyduğu göstergelerden hareket edildiğinde, yeni kurulduğunda 5.000 nüfusundan başlayarak, mevcut düzende de, ortak adı “belde” olan belediye örgütlenmesine sahip farklı büyüklükteki yerleşimlerden (5393, md.3/c) bahsetmek yerinde olacaktır. Büyükşehir Belediye Kanunu (5216) yapılanması belediye kanunu ile organik ilişkiler nedeniyle, bu yorumun dışında kuşkusuz değildir. Artık siyasi iktidar, özellikle de Sekizinci Kalkınma Planı ve sonraki dönemlere ilişkin kalkınma planlarında da öngörüldüğü gibi, kentsel yerleşimleri öne çıkarmıştır ve kentsel yerleşimlerden kalkınmanın itici gücü olması beklenmektedir. Merkez–yerel yönetim ilişkileri de yapısal ağların imalinde, ihmal edilmiş değildir.

Belirtilen yöndeki idari düzenlemelere göre il yönetimlerini; “Büyükşehir Yönetimi” olan ve olmayan iller olarak yeniden tanımlamak yerinde olacaktır. Buna göre; İlin idari sınırlarıyla örtüşmüş Büyükşehir Belediye Yönetimiyle bağlantılı İl Genel İdaresi yapılanması ile İl (genel ve özel) İdaresiyle bağlantılı, köy tüzel kişiliğinin varlığına izin veren ve Belediye Yönetimlerinin yer aldığı yönetim alanı yapılanması kimliğini ortaya koyan bir idari tanım değişikliği sağlanmıştır (6360 sayılı kanun). Ayrıca, tarımsal olmayan üretim ile ilişkilendirilen kent ve belediye birlikteliği tanımı da artık değişmiştir. İzmir gibi bir büyük kentin neredeyse $\frac{3}{4}$ ü tarımsal alanları kapsamaktadır. Merkezi yönetimin elindeki devletin bütün imkân ve araçlarıyla yıllardır iyi yönetemediği bir yana; tarım ve hayvancılık faaliyetlerini küstürdüğü Türkiye’de, ilde tarımın sürdürülebilirliğini sağlama çalışmalarının, köy idarelerinin, belediyelerin mahallesi haline geldiği yapılarda, belediyelerin ihtiyari görevi haline gelmesi daha 2000’li yılların başında hayal bile edilemezdi. Bu yeni düzende belediyelerin tarım ve hay-

vancılığa yönelik destekleyici hizmetlerinde başarılı olması beklentisi vardır ve kır ağırlıklı beldelerdeki tarımsal faaliyetler yerel halktan da, toplumsal destek görmektedir.

Öte yandan Vali klasik “devlet bürosu” tipi görevlerinin başındadır. Yerel yönetim birimlerinin kontrolörü olarak hizmetleri aksatmama konusunun il yönetiminin merkezinde yer aldığı mevzuat düzenlemelerinde ileri bir aşama olarak, *Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı (YİKB, 2012)* yapılanması ile “yetki genişliğine dayanan, devletin gözü ofisi fonksiyonuyla yerelde güçlü bir merkezi yönetim modeli” oluşturulmuştur. Nitekim, 1985 tarihli ve 3152 sayılı, İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun, eklenmiş md.28 de dikkate alındığında, İl idaresinde Vali, Büyükşehir Belediyelerini kontrol eden, stratejik konularda afet gibi yönetimin gücünü elinde bulunduran, gerekli organları oluşturma, kendiliğinden yürütme ile ilgili karar alma ve norm kadroya bağlı olmadan biçimlendirdiği bir personel yapılanması ile uygulama yetkisine sahip bir süper Validir. Bahse konu olan, il idari alanında Büyükkent ile bütünleşmiş yönetsel yapıda, valiler: Kalkınma Ajansları ile özel yatırımları, YİKB ile kamu yatırımlarını kontrol ederken, ilin tanıtımında da tam yetkili bir birimdir. İl yönetimindeki belirtilen yapısal değişimin, özellikle Büyükşehir Belediyesi Yönetiminin stratejik plan, performans planı gibi kalite göstergelerine ve demokratik katılım mekanizmalarına gereken özeni giderek artan oranda vermesini teşvik edecek yönde olumlu etkide bulunacağını kuvvetle düşünmekteyim.

Ağzı en sıkı banka olarak ün yapmış İller Bankasının, 2011 tarihli ve 6107 sayılı “İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun” ile hizmetlerini sürdürmeye yeni fonksiyonel eklemelerle devam ettiğini belirtmek isterim. İl Bank A.Ş. 2011 yılında KHK ile “Bakanlık tarafından talep edilen özel projeler ve kentsel altyapı projeleri ile yapım işlerini yapar veya yaptırır” hükmü ve “Bankaya kaynak temin etmek üzere, proje kaynağı için herhangi bir borç ve şartlı yükümlülük altına girmemek kaydıyla kâr amaçlı gayrimenkul yatırım projeleri ile uygulamalar yapar veya yaptırır” faaliyetleri ile kamu kaynaklarının kullanımına yeni boyutlar getirildiğini ve Bankacılık fonksiyonlarının artık bankanın yaptığı işler bahsinde “diğer” konular arasından çıktığını söylemek yerinde olacaktır. İl Bank örgütlenmesinin, daha çok yeni bir yapılanma olduğu kadar, idarenin istediği kadar ve yönde bilgi akışı sağlanan koşullarda, derinlemesine bir analiz yapmanın mümkün görünmediğini de okuyucunun takdirlerine sunarım.

Türkiye'nin yeniden merkezîyetçiliğe doğru biçimlendirilen 30 ili kapsayan Büyükşehir merkezli ve oransal ağırlıklı yerel yönetim yapısı içinde, belediyelerin birçoğunda 1996 yılında Habitat II Zirvesi'ne katılımıyla başlatılan Yerel Gündem 21 gibi kamu, özel ve sivil ortaklı katılımcı mekanizmaları kullanarak çalışmalarını yürütmesinin ne kadar önemli olduğunu artık kabul etmek gerekecektir.

YP: Türkiye'de yerel yönetimlerin sorunları ve bu sorunların çözüm yolları ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

Böyle geniş perspektiften bu soruya cevap verebilmek ve sorun yelpazesi içinden çıkabilir hale gelmek kolay değildir. Ancak bir felsefi perspektif ile önemli boyutları ortaya koymak adına söyleyebileceğim hususlar şunlar olabilir. Klasik öğretilerde sıkça dile getirildiği gibi, köy ve kırsal alanlarla yeterince ilgilenilmemesi sürekli bir iç göç olgusuna yol açmıştır. Yerel yönetimlerin hizmet tanımlarını, doğumdan- mezara kadar diye sınırladıkları ve insan hayatının tüm yönleriyle ilgili hemen her konuyu görev bilip, gerek idari sınırlarında tek başına ve gerekse birlikler olarak geniş bir alan ölçüğünde yerine getirmeye çalışmaları takdire değer bir çabadır. Mamafih göçler ve hızlı nüfus artışı konusu ile yerel hizmetlerde yüksek standartlara erişmek birlikteliği artık Türkiye'de temel bir sorun alanı olarak önem kazanmıştır.

2004'lü yıllardan önce, sadece iç göç olgusuna; yani kırdan kente ve/veya bir kentten diğerine gelen nüfus hareketlerine odaklanılmış iken, bu yıllardan itibaren kent yönetimleri ve toplum birden bire içinde çok farklı yapıları içeren yeni bir nüfus hareketliliği olarak, yurt dışından Türkiye'ye yönelen "dış göç tipi" ile karşılaşmıştır. Dış göçleri, Avrupa'dan gönüllü gelen yasal ve kontrollü göçler ile Doğu sınırlarımızdan gelen yasadışı ve kontrolsüz göçler olarak iki kısımda incelemek gerekir. Daha on yıl önce, Avrupa'dan ve dünyanın dört bir tarafından Türkiye'ye gelerek özellikle kıyı yerleşimlerinde giderek nüfusu artan ve üstelik de ekonomiye yük bindirmeyen yabancılar konusu yeni yeni dikkatimizi çekmiş ve 200.bine yükselen nüfus artışları ve yabancılara toprak satışları konusunu stres yapmış iken; doğu sınır komşularımız Irak (2003 ve sonrası) ve Suriye'den (2011 ve sonrası) ülkelerinde ortaya çıkan siyasi kırımlarla Türkiye'ye ölüm korkusu ile dalga dalga süregelen gelişlerle, bugünlerde sayıları milyonları bulan sığınma arayanlar toplulukları, toplumsal paniklere yol açarak gündemi değiştirmiştir. Bu nüfus hareketliliğini, 2000'li yıllarda ulusla-

rarası hukuki düzenlemeler çerçevesinde kontrolüne çalışılan, daha iyi koşullarda yaşamak için başvuru yasa dışı göç faaliyetlerinden ayırmak gerekir.

Kıscası sınır komşularımızdan, iç savaş ortamının planlandığı ve doğal kaynaklarına göz koyulan, insan katliamının yaşandığı ülkelerinden ölüm korkusuyla sınır kapılarımıza gelenler, insani sığınma kuralları içinde kabul edilerek, idarenin belirlediği alanlara yerleştirilmektedir. Ülkeye ekonomik yük bindirdiği ve sürekliliğiyle bağlantılı daha da keskin sorunları doğuracağı kesin olan bu gelişlerde, Türkiye'nin transit ülke mi olduğu konusunun daha açıklığa kavuşmadığı bir süreçte söz konusu sığınma arayanların, hizmet beklentisi de, kuşkusuz belediye hizmetleri açısından önemlidir. Sosyal ve ekonomik yardım, barınma, su temini gibi temel hizmetlerde göç alan belediyelerin ve yerleşiklerinin farklı boyutlarda ciddi sorunlarla karşılaştığı çeşitli araştırmalarda ortaya konulmaktadır. Göçle gelen grupların, iyileştirme sürecinden geçirilmeden adeta yerel halkın karpısına bırakılmasından kaynaklanan, bu göç yığılmasının yarattığı, sosyo-kültürel toplumsal zıtlama da hızla kentsel gündeme girmektedir. Eğitim, sağlık gibi temel merkezi hizmetler konumuz dışında olduğu için konu başlığı olarak bahsetmekle yetinmekteyiz.

Türkiye'nin sosyal profili, yasa dışı göçle gelen ve günde 160 bebek doğumuyla katlanarak artış gösteren nüfus özelliklerine bağlı olarak hızla değişmektedir. Günde 160 bebek doğumu konusunu merak edenler, Dünya Sağlık Örgütü'nün raporlarına bakabilir...

Göçle gelenleri insan haklarının geniş yelpazesi içinde kabul eden merkezi yönetim ve nüfusun yönlendiği yerel yönetimlerde, yerel halkı da içeren ortak toplumsal projeler geliştirmesi beklenen öncelikli yaklaşımlardır. Göçler nedeniyle, belediyelerin sosyo-kültürel hizmetlerinin stratejik önemini artırmış ve kentsel diğer hizmetlerinin önüne geçmeye başlamıştır. Özellikle Kanada ve Avrupa ülkeleri başta olmak üzere bu konuda tecrübeli gelişmiş ülkelere kabul edilen göçmenlere yönelik çalışmaların temel işleyişine dikkat etmek gerekir. Bu ülkelerde sosyal bütünleşmeyi kolaylaştıran, özellikle göçle gelenlere yönelik ve yerel halkla bağlantılandırılan sosyo-kültürel çalışmaların yoğunlukla sürdürüldüğünü görmekteyiz. Buradaki ana sorun, daha önce göçmenleri sınırda çiçeklerle karşılayarak kabul etmiş ülkelerin, bünyelerinde barındıramadıkları veya barınma kabiliyetine sahip olmadığı anlaşılan binlerce kişinin geri gönderilme adresinin Türkiye olduğuna dair politik gündemin içeriğini iyice kavramaktır. Geri gönderme ol-

gusunu Türkiye vatandaşlarıyla paylaşabilme sorumluluğunu gösterebilen merkezi yönetim personelini muhatap bulabilmek önem taşımaktadır. Yönetimin, tek taraflı konuşmaya dayalı miting söylemleri formatının dışına çıkarak, toplumuna hak ettiği saygıyı gösterme sorumluluğunu, halk ilgili birimlerden beklemektedir. Yabancılara yönelik çalışmalarımızdan bildiğimiz, Avrupa gibi ülkelerde, güvenlik sorunu ortaya çıkaran sığınma arayanların, derhal sınır dışı edilmesine yönelik, toplumlarını önemseme ve koruma odaklı idari reflekslerdir. Özellikle Kanada’da göçmenlerin yarattığı iş kazalarının arttığını iletişim ağlarından izlemek mümkündür. Göç kabul eden ülkelerin yapılandığı kültürel ve sosyal çalışmaların dışında kalarak kapalı toplumlar (gated communities) benzeri koloniler oluşturmaya eğilimli ve toplumsal güvenlik açığı yaratan göçmenlerin sınır dışı edilmesi gerçeği ile Türkiye’nin yüzleşmesi ve çeşitli ülkelerden başlatılan bu geri yollamaları inceleyerek ve ülke güvenliğini dikkate alarak *kabul etmemesi* gerekmektedir. Yerel yönetimlerin göç hareketlerine beklenen katkısı, ancak doğrudan Türkiye’ye mecburi ilk gelişler için gösterilen insani çabalar olmalıdır. Kültürel yaşam biçimlerinin, Türkiye’nin toplumsal sosyokültürel bağlarının çoğu kere çok uzağında olan sığınma arayanların, insani koşullarda barındırılması, sosyal kurallarla tanıştırılması; yerel halka ve ülkeye çok yönlü yük olmaktan çıkarılmasında merkez-yerel yönetim rol ve sorumlulukları açıkça listelenmelidir. Göçle gelenlere sunulan yaşam kalitesinin çok yönlü kontrolü de ayrı önemde bir yönetim sürecidir. Tarihte yaşanmış, etnik merkezli (ethnocentric) kentler oluşturmanın bugünün modern yönetimlerinde kabul edilemeyeceğini ve hızla kapalı toplumlarda ortaya çıkan tehditleri çağıracağını söylemek kehanet sayılmaz. Sorunuzun başlangıcına tekrar gelecek olursak, belediyelerin alt yapı hizmetlerine yönelik klasikleşmiş sorunlarını “mumla arar” hale getirmemek için, Hükümetin vatandaşına gereken özeni göstermesi, belde hizmetlerinde etkinlik için kurduğu “devletin gözü” mekanizmalarını, sığınma arayanlara yönelik de işletmesi yerinde olacaktır.

YP: “Yerel Gündem 21” felsefesinin dünyadaki ve Türkiye’deki seyirini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Birleşmiş Milletler bir dizi toplantısı nihayetinde 1992 Rio Zirvesinde, yerel yönetimlerin örgütsel yapıları toplumsal birliktelik ile bilginin sürekliliğini sağlamaya yönelik kurumsal pratikleri içine alan bütünleşik örgütlenme gerekliliği ortaya konulmuştur. Uluslararası çalışmaların öğrenilmiş

dersleri olarak, idare merkezli kararların 1972 ve öncesi tecrübeleriyle başarılı olamadığı “emret yapsın” tarzı bir yönetim yerine, özendir yapılınsin felsefesinin benimsenmesi akılcı görülmüş; yerelde ve ulusal düzeyde kamu, özel ve sivil ortaklar arasında, yönetim olarak ifadesini bulan, buluşma ortamları yaratılması hususu bu buluşmada merkezi ve yerel yönetimler ile sivil örgütlenmelere önerilmiştir. Türkiye’nin, 1992 Rio sonrası idari çalışmalarında Yerel Gündem 21 faaliyetlerine idari destek, 1996 İstanbul Habitat II sonrası daha güçlendirilmiş olarak gelmiştir. İçişleri Bakanlığımızın desteklerini ortaya koyan genelgesi ile güç kazanan yerel gündem 21 örgütlenmeleri ile bütünleşen kent konseyleri faaliyetlerinin başarısı, bir demokrasi projesi olarak, yönetim kademelerinde ve halkın katılımı istekliliğinde açıkça görülmüştür. Müzakereci demokrasi olarak ifade edilebilecek toplum merkezli bu çalışmaların kurumsal yaygınlığını sağlamak üzere 5393 sayılı Belediye Kanunu’na 76. Maddesi ile Kent Konseyleri yapılması 2004 yılında sağlanmıştır. Yönetim merkezli diğer bir örgütlenme de, 2006 yılı başlangıcı ile Kalkınma Ajansları olup, yerel kalkınmaya hizmet etmek üzere planlanmıştır.

Ancak 2016 yılına girmeye hazırlandığımız bu günlerde, İçişleri Bakanlığının Avrupa Konseyi, Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Katma Protokolünün (2012), gerektirdiği etkinlik göstergelerini hâlâ oluşturamaması, yerel gündem 21 eylem planları felsefesine dayandırılmış belediye meclisleri ile bütünleşik çalışması gereken kent konseylerinin ne kadar başarılı olduğunun *ölçülmemesine* hizmet etmektedir. Kalkınma Ajansları ise yerel aktörler arasında yönetim yapılanması içinde kurulmasına rağmen, örgütsel yapısının felsefesinin anlaşılacak istenmemesine bağlı olarak giderek merkezileşmekte, Vali-Başbakanlık-Cumhurbaşkanlığı ortaklığında hizmet vermeye yatkın, yatırım ofislerine dönüşmektedir.

Yerel Gündemler, yönetime katılımın aracı olan klasik yerel yönetim seçimleri yanında, ülkelerin yerel yönetimlerine karar süreçlerinde halkın katılım ve katkılarını sağlamaya yönelik planlanmışlardı. Bu çalışmaların, Avrupa Konseyi ülkelerinde daha iyi bir performans sergilediğini görmek mümkündür. Hollanda ve Belçika hariç karar organlarının merkezi onay dışında seçilmelerine yol açan idari gelişmeleri yerel gündem 21 çalışmaları ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Katma Protokolüne uygun çalışmaların başarısında aramak gerekir. Bağlantılı olarak yerel aktörlerin katılımını ve katkılarını alarak i) alanda hizmetlerin yaşam kalitesi göstergelerine uygunluğunu sağlamak, ii) demokratikleşmeye hizmet eden, demokratik yerel yönetimleri planlamak ve iii) Bölgesel olarak toplumsal ve eko-

nomik kalkınmayı bütünleşik hale getirecek yönetsel ağları yapılandırmak yerel gündem 21 merkezli çalışmaların standart ilkeleridir.

Özetle, kent konseyine katılımın başarısını ölçmeye yarayan idari standartların belirlenmemesi, kurumsal mekanizmaların etkili çalışmasına yönelik değerlendirmelerimizin, kişisel kabullerle ve mekândaki tecrübelerle sınırlı kalmasına yol açmaktadır. Yine de, 1996 İstanbul Habitat II toplantısından bu yana Türkiye’de katılımcı yönetime artan oranda bir ilgi olduğunu akademik çalışmalardan ve davetli olduğum toplantılardan izleyebiliyorum. Bursa gibi başarılı örneklerin olduğunu ulusal düzeyde yapılan “Kent Konseyi” çalışmalarından biliyoruz.

Merkeziyetçi düşünsel yapılar ve kişisel ihtiraslar, kuşkusuz yerel gündem 21 felsefesine uygun hareket etmeme yönünde uygulamada değişiklik yaratabilmektedir. Nitekim, kent konseyi çalışmalarında, aslında hiç olmaması gereken, hiyerarşi benzeri yapılanmaların oluşturulduğu ve bilgi ağları oluşturulurken kurumsal dışta bırakmanın gerçekleşebildiği, aynı partiden olsa bile müzakereci yapılanmalar ile önceki, sonraki belediye başkanı projesi ilişkisi kurularak “red için red” refleksleri geliştirildiği;demokratik mekanizmalarının çalıştırılmasının yereldeki uygulamalarında, gerek belediye başkanı gerekse meclis üyeleri olarak, bizzat yasal karar alıcılardan kaynaklanan içselleştirme sorunları bulunduğu, kent konseyi kararlarının belediye meclislerinde dikkate alınmadığı hatta meclis gündemine bile alınmadığına yönelik eleştiriler yapılmaktadır. Bu bakımdan ulusal düzeyde, özellikle İçişleri Bakanlığının bu yöndeki çalışmalarına ve oluşturacak rakamlara ihtiyaç olduğunu tekrar, ısrarla belirtmek isterim. Ancak bu şekilde, geleceğe yönelik verimlilik perspektifi ve stratejik eylem planları oluşturabiliriz.

Bu konuda söylemeden geçemeyeceğim yeni bir gelişme ise, Birleşmiş Milletler, Habitat III Konferansının, Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma teması ile, Afrika’da Ekvator’un Quito yerleşiminde, 17–20 Ekim 2016 tarihlerinde gerçekleştirileceği konusudur. Ülkelerin kendi ulusal raporlarını belirlenmiş bir rehber içeriğine uygun olarak kamu, özel ve sivil ortaklı, yönetim formatında çalışarak hazırlamaları beklenmektedir. Bu rehberde göre, aktif katılımı sağlamak amacıyla her ülkenin kendi konularını halk ile diyalog ve uzlaşarak belirlemesi; bilgileri toplayarak analiz etmesi; eylem planlarını yuvarlak masa toplantıları ile gözden geçirerek hazırlaması ve 1996 yılından bu yana gelişmeleri değerlendirmesi ve yerel sorunların giderilmesinde önceliklerde anlaşılacak eylem planlarının yapılması temel alınmıştır. Türkiye Habitat III’e nasıl hazırlanmıştır?.

Türkiye'nin Habitat III raporu 2014 Aralık ayında hazırlanarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığının resmi web sayfasından kamuoyuna duyurulmuştur (ÇŞB Habitat, 2014). Bu çalışmalar içinde Bakanlıklar ağırlıklı olmak üzere Ankara'dan birkaç Üniversitemizin katılımcılar listesine isimlerini görmekteyiz. Bu hızlandırılmış Rapor gerek içeriği gerekse hazırlanma biçimi itibariyle, yukarıda belirttiğimiz, ulusal raporların nasıl hazırlanacağını konu konu hatta kelime sayısına kadar ortaya koyan rehber ile pek uyuşmamaktadır. Oysaki 1996 İstanbul Habitat toplantısına hazırlanma süreci içinde yer alan bir akademisyen olarak, merkezi ve yerel düzeydeki heyecanın birlikteliğinde ulusal raporun 240 civarında katılım ile özenle oluşturulduğunu biliyorum. Toplum merkezli yönetim, yönetimde aktif katılım, dayanışma ve çözümde ortaklık gibi anahtar sözcükler etrafında buluşmalar ve geliştirilen eylem planlarına 2016 Habitat III çalışmalarında yer verilmemiş olması ve yerelin heyecanı ve tecrübesinin "merkezi yönetimde", "görülmemesi" anlamına gelmektedir. Temel konuları: Sosyal Uyum ve Yaşanabilir Şehirler; Kentsel Altyapıları, Kırsal-Kentsel Mekansal Gelişme, Kent Ekonomisi, Kentsel Ekoloji ve Çevre, Kentsel Konut ve Temel Hizmetler gibi belediyelerin merkezde olduğu aslında uluslararası buluşma şöleni gibi değerlendirilmesi gereken Habitat Zirve konferanslarını "önemsizleştirme" anlamında yerine getirmiş olmak adına, yerel yönetimleri ve yerel toplumsal sermayeyi atlayarak, bir an evvel basıp, internete yükleme eğilimi, her türlü merkezi yaklaşımın eleştiriyi hak ettiğini göstermektedir.

YP: Yönetişim felsefesinin dünyadaki ve Türkiye'deki uygulamasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye açısından müzakereci demokrasi, yönetim sözcükleri ulusal literatürümüze Habitat II (Habitat 1996, İstanbul) konferansı ile Parti programlarına 2000'li yıllarda girmiş olmasına rağmen uygulamada rağbet görmemiştir. Mamafih Belediyelerde, afet yönetim planları, stratejik planların hazırlanmasında kamu, özel ve sivil aktörlerle işbirliği sağlanmasına ilişkin hükümler ilgili kanunlarında yer almakla birlikte, uygulamada gerek kendi kademelenmesinde, gerekse ulusal planlarla uyum konusunda kurumsal bütünleşikliğin ülke bütününde başarıyla sağlanabildiğini söylemek kolay değildir. Nitekim , bütünleşik sınır yönetimi gibi güncel konulara ilişkin yapılanmaların gerektiği kadar hızlı yapılamaması Türkiye'de kurumsal bütünleşik yönetim alanında da sorunlar olduğunu göstermektedir.

Avrupa Ülkelerinin krallıkla idare edilen ülkeleri de dahil olmak üzere, yerel yönetimlerde yönetim çalışmaları çok önemsenmektedir. Türki-

ye'de Sözlüklerde, yönetim sözcüğünün anlamı bile yanlış yazılmış olup, sivil örgütlere tanınma yer verilmemesinden durumun "vahametini" anlamak mümkündür. Esasen Avrupa Birliği durum raporlarında da çokça eleştirilen konulardan birisi de, sivil örgütlerin katılımına gereken önemin verilmemesidir. Habitat III toplantısına hazırlanma yöntemini okuyan arkadaşlarımız bu sorunun cevabını da bulacaklardır.

YP: Gerek uluslararası anlaşmalar gerekse ulusal mevzuat düzeylerinde gençlerin, kadınların, dezavantajlı grupların, vb. yerel ve bölgesel yaşama katılımlarının artırılması için yapılması gereken çalışmalar nelerdir?

Gündem 21'in dayanağı olan "küresel ortaklık" yaklaşımı çerçevesinde, katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı "yönetişim" (governance) anlayışını temel almaktadır. Bağlantılı olarak, yerel yönetimin "kolaylaştırıcı" ve "yapabilir kılıcı" rolü ile desteklenen, belde halkının gücüne dayalı, yerel ilgi grupları ile işbirliğini ve "eşit ortaklıkları" teşvik eden, demokratik ve katılımcı bir yönetim "yönetişim" anlayışının gelişmesi ve yerleşmesi yönünde kalıcı adımlar atılması amaçlanmıştır. Sloganı, Yeni Bir Bilinç: "kentine sahip çıkmak"; Yeni Bir Anlayış: "çözümde ortaklık", Yeni Bir Davranış; "aktif katılım" dır.

Yerel Gündem 21 faaliyetlerinin desteklediği *ve uluslararası çalışmaların geliştirdiği* toplumsal kazanımlar: yerel yönetimlerde katılımcı mekanizmaların yasal olarak oluşturulması; toplanma ve müzakere kültürünün oluşması; toplumsal farkındalıklar ve bütünleşik yönetim mekanizmalarının geliştirilmesi; iletişim ağlarının oluşturulması ile duyarlılıkların artırılması; genç, çocuk, engelli ve kıdemli hemşehri(yaşlı) kavramları ve bu grupların beklentileriyle toplumun tanıştırılması, kadının toplumsal yaşama iadesi gibi sosyo-kültürel konulara ilişkin eylem planlarının oluşturulması şeklinde listelenebilir.

Belediye Mevzuatında bu konuda önemli çalışmaları sağlayabilecek temel hükümlere yer verilmiştir. Kent Konseyleri, Genç, Engelli ve Kadın Meclisleri gibi çalışmalar ülke bütününde başarılı sürdürülmektedir. Ayrıca diğer yerel yönetim mevzuatında da sosyo-kültürel çalışmaları bütçe planlaması içinde destekleyen idari ve mali yapılar oluşturulmuştur. İşleri Bakanlığımızın konuya ilişkin göstergeler oluşturması önem taşımaktadır. Göstergelere dayanılarak yapılan anket ve analizler bütününde, Türkiye'de yerel düzeyde ilgi gruplarına yönelik yapılan çalışmalar üzerinden daha rasyonel analizler elde edilebilecektir.

YP: Yönetim kurulu başkanlığını yürüttüğünüz Dağlık Alanların Sürdürülebilirliği ve Yönetişimi Derneği'nin kuruluş amacı, vizyonunuz, misyonunuz ve faaliyetleriniz hakkında bilgi verir misiniz?

Derneğimiz 5 Aralık 2013 Aralık tarihinde, yerel gündem 21 felsefesi-ne dayanılarak kurulmuştur. Dağlık alanlarda ve etkisi altındaki kıyı ve kırsal bölgelerde küresel sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, yerleşik halkın yaşam kalitesini artırmak, mevcut doğal kaynakların bitki örtüsü(flora), hayvan türleri(fauna) gibi ekolojik yaşamın aurasının bütünleşikliğine özen gösterilmesinde yapıcı ve yol gösterici rol oynamayı amaçlama misyonudur.

Derneğimizin Vizyonu ise, dağlık alanlarda yaşayan nüfusun sosyal ve ekonomik yaşam koşullarının geliştirilmesi, iyileştirilmesi ile dağ ekosisteminin korunması ve katılımcı bir anlayışla akılcı yönetilmesi hususunda ulusal ve uluslar arası düzeyde etkin bir rol oynamaktır. Dağlık Alanlar yönetiminde yönetim unsurlarının öne çıkmasını hedef alan Derneğimiz, ilk olarak dağ farkındalığını artırmaya yönelik çalışmalara yönelmiştir. 11 Aralık "Dünya Dağlar Günü" aktivitelerini bu yıl 11 Aralık 2015 yılı itibariyle 3. kez kutlayarak , kamu oyu farkındalığı yaratmaya çalışmıştır.

Dernek çalışmaları, aşağıda yer alan konulardadır.

1-Dağ yönetimine yönelik faaliyetlerinin etkinleştirilmesi ve geliştirilmesi için araştırmalar yapmak,

2-Kurs, seminer, konferans ve panel gibi eğitim çalışmaları düzenlemek,

3-Amacın gerçekleştirilmesi için gerekli olan her türlü bilgi, belge, doküman ve yayınları temin etmek, dokümantasyon merkezi oluşturmak, çalışmalarını duyurmak için amaçları doğrultusunda gazete, dergi, kitap ve bülten gibi yayınlar çıkarmak,

4-Dağlık alanlarda sürdürülebilir dağ yaşamını sağlamaya yönelik yerelde beşeri ve toplumsal sermayeyi geliştirecek ve kamu yararı oluşturacak çalışmalar yapmak bu amaçla çalışma grupları kurmak,

5-Toplum kalkınmasını sağlamak için kamu, özel ve sivil ortaklıkları teşvik eden çalışmalar yapmak, stratejiler ve ortaklıklar geliştirmek, bu amaçla çalışma grupları kurmak,

6-Kuruluş amacına yönelik gereklilik felsefesinin toplumca benimsenerek içselleştirilmesi ve sürdürülebilir kılınmasına yönelik uygulama araçlarının rasyonel seçimi için toplantılar yapmak,

7-Toplumsal sosyo-kültürel dayanışma ve işbirliğini sağlamak amacıyla yönetim formatında toplantılar yapmak, uygun müzakere ortamları olan kent konseyleri, kalkınma ajansları, şuralar gibi yasal-kurumsal yapılanmaları değerlendirmek,

8-Dağlık bölgelerde yatırım kararlarında sürdürülebilirliği sağlayacak kamu yararının gerçekleşmesi ve yaygınlaştırılması için kamu, özel ve sivil toplum faaliyetlerinde bütünlük karar süreçlerinin etkinleştirilmesi ve geliştirilmesini sağlamak ve bu amaçla dağlık alanlarda çalışmalar yapan kişi ve kuruluşlarla stratejik ortaklıklar kurmak,

9-Sürdürülebilir dağ ekolojik dengesinin sağlanmasında bilgi ve strateji üretmek, kamu yararını sağlayacak projeler geliştirmek, dağlık alanlarda kadınlar ve gençler gibi dezavantajlı gruplara yönelik bilgi artırıcı, ekonomik performans yaratıcı eğitim çalışmaları yapmak,

10- Dağlık alanlarda, bölge halkı ile görüşmeler yaparak, ortamı yerinde inceleyerek, araştırma alanında göç yönetimini planlayan ve dağlık bölgelerden iktisadi erozyonu önleyecek çalışmalar yapmak,

11-Üyeleri arasında beşeri münasebetlerin geliştirilmesi ve devam ettirilmesi için etkinlikler düzenlemek,

13-Uluslararası çalışmalar gerçekleştirmek

14- Derneğin çalışmalarının izlenebilmesi ve derneğin verimliliğinin artırılması amacıyla yeni üyelerin gelişini temin edebilmeye de yönelik olarak, dernek üyeleri ile diğer sivil toplum kuruluşlarının üyelerinin birlikte ortak projeler üreterek, toplumsal etkinliklerin yaygınlaştırılmasını sağlamak,

Ancak, Dernekleri vergi kanunları ile boğma, derneklerin çalışmalarının önünde en önemli engelleyici sorun alanıdır. Derneklerin topluma yönelik geliştirdiği proje masraflarına "gelir" ve üyelerine "tacir" gibi muamele eden bir kamu yönetimi anlayışı içinde sivil toplum örgütlerinin gelişmesini beklemek hayaldir. Hatta bankalarda bile hesap açtığımızda ticari kuruluş muamelesi yapılmaktadır. Belki derneklerin Türkiye'de gelişmesi için, demokratik ülkelerin hiçbirinde olmayan, zorlayıcı hükümlere yer verilmektedir?.

YP: Dağlık alanlarda yaşayanların ve dağ ekosisteminin korunması ile ilgili olarak Türkiye'nin mevcut durumu ve alınması gereken önlemler nelerdir?

2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununda 6360 sayılı kanun ile, 2012 yılı sonlarında yapılan değişiklikle 30 Büyükşehir Belediyesi idari alanında, köylerin mahalle statüsüne dönüştürüldüğünü daha önce belirtmiştim. Belediyelerin mahallesine dönüştürülen köy ve belde sayısı 17.000'den fazla olup, ortalama 10,4 milyon kırsal nüfus bu değişimden etkilenmiştir. Bu sayıya illerin sınırları içinde yer alan orman köyleri de dâhildir.

Kamu yönetiminde yapılanma çalışmaları ile büyükşehir belediye yönetimlerine dağlık alan kırsalı çalışmaları yapabilme fırsatı doğmuştur. Ormanlık alanlarda bulunan çoğu dağlık alan olan bu bölgelerde, 20.726 orman köyünde yaklaşık 7,7 milyon kişi yaşamaktadır. Bu köyler, kişi başına düşük milli gelirleriyle Türkiye'nin en yoksul ve sosyo-ekonomik açıdan en az gelişmiş toplum kesimlerinden birini oluşturmaktadır. Oysaki, ekosistemin habitatu dağlardır. Türkiye'nin yaklaşık %60'ı dağlar olup dağlık alanlar ve dağlar ile ilgili önemli hususlara yönelik başta gençler ve çocuklar olmak üzere kamuoyunda farkındalık yaratmak ve doğa sevgisini aşılama sürdürülebilirlik açısından önem taşımaktadır;

Gençler çocuklar, sürdürülebilir gelecek için doğal yaşamın önemini bilmek, korumak ve sürdürmek yönüyle önemli role sahiptir. Bu sorumluluğu çok yönlü değerlendirebilmek, taşıyabilmek eğitim gerektirir. Dağ ve dağlık alanların önemine ilişkin konular, kamu yönetiminin ilgi alanı içinde hala hak ettiği önemli bir yere sahip değildir. 2011 yılında Dağ Yönetimi Şube Müdürlüğü kurulması, dağlara gösterilen ilgi konusunda önemli bir adım ise de, Orman ve Su İşleri Bakanlığı teşkilat şemasında yerini bulmak bir beceri gerektirmektedir. Aslında Dağ Yönetimi idaresinin teşkilatlanmada üst kademelenme içinde değeri bulunmaktadır. Türkiye, Orman Yönetimi konusunda uzman olmakla birlikte, orman ve dağ kavramları farklıdır. Dağ köylerimiz, orman köyü olarak tanımlandığı için uluslararası projelerden yararlandırılmamaktadır. Acilen, Kamu Yönetimi çalışmalarında ve teşkilatlanmasında, dağ ile orman ayrımının getirilmesi ve dağ yönetiminin gözden geçirilmesi yerinde olacaktır. Yeri gelmişken 2006-2010 süreci içinde, İzmir Kalkınma Ajansı Kalkınma Kurulu üyeliğim sırasında ben dahil, hiçbir üyenin dağ yönetimi ve dağlık alanların sürdürülebilir gelişimi konusunda üyelerine ve ajans yönetimine bir uyarı yaptığını hatırlamı-

yorum. İzmir Kalkınma Ajansı çalışmaları içinde hala bu konuda bir stratejik eylem planı bulunmamaktadır.

Esasen, belediye yönetimleri ve dağlık olmayan alanlarda yaşayan yerel halkın dağlık alanlarla ilgili farkındalıklarının geliştirilmesi ve stratejik eylem planlarında yer verilmesi önem taşımaktadır. Türkiye Uluslararası Dağlar Yılı (2002) vesilesi ile, bu konudaki uluslararası çalışmalara ve 2004 yılında Gıda ve Tarım Örgütü (The Food and Agriculture Organization of the United Nations /FAO) tarafından başlatılan, “Dağ Ortaklığı” organizasyonuna katılarak, dağlık alanların önemini ülke düzeyinde önemsendiğini göstermiş ve özellikle yerleşiklerin sorunlarına kamuoyunun dikkatini çekecek çalıştaylar planlamıştır. Bu çalışmalar kuşkusuz önemlidir. Mamafih, dağlık alan yönetimi çalışmalarına yönelik bu dönemde iki temel yönüyle değerlendirme yapılabilir.

- Dağlık alanlar konusu sanki bu bölgelerde yaşayanların özel ve rutin sorunu gibi algılanmaktadır. Bağlantılı olarak da;

- Dağların, bölgesel- ülkesel ve küresel doğal kaynak varlığı olarak önemi ve bu farklı seviyelerde de olsa, birbirlerini etkileyen ekonomik, sosyo-kültürel vb. çoğaltan etkilerine güçlü bir vurgu gereği ihmal edilmektedir.

- Dağlık alanlar denildiğinde, kamuoyunda gelişen, toplumsal ilk refleks, son yıllarda giderek artan ve dağcılık kulüplerince yürütülen, “dağ yürüyüşleri” konusuna odaklanılmaktadır.

Dağ farkındalığının toplumsal kalkınma çalışmalarında yetersiz kalmasının nedenini kuşkusuz resmi belgelerde aramak gerekmektedir. Nitekim kalkınma odaklı resmi dokümanlarda “bul-tara” formülü ile arandığında “dağ köyleri” ifadelerine birkaç yerde rastlanılabilmektedir. Kalkınmanın planlanması yönüyle Onuncu Kalkınma Planı (2014-2020) açısından da özellikle aşağıda da yer aldığı gibi, orman eko-sistemi ile kırsal kalkınmada yerel kapasitelerin artırılmasına yönelik bir değerlendirme yapılmıştır.

Sürdürülebilir dağlık alan kalkınması kapsamında değerlendirildiğinde mevcut kanunlardaki boşlukların giderilmesi bakımından ele alınması gereken konular olarak şu konular öne çıkarılmalıdır :

- Dağlık alan tanımı ve sınıflandırılmasının yapılması,
- Dağlık alanlarda yaşayan yerel halkın karar verme süreçlerine ve yerel planların hazırlanmasına katılımının sağlanması,

- Ulusal stratejilerin, planların ve projelerin hazırlanması ve uygulamaya konulmasında sivil toplum kuruluşlarının daha fazla yer almasının sağlanması,

- Dağlık alan kalkınması ile ilgili olarak, dağlık alanlarda yürütülen faaliyetleri desteklemek üzere özel fonların ve teşvik mekanizmalarının kurulması ve uygulanması vb. tedbirlerin alınması,

- Dağlık alanlarda üretilen yerel ürünlerin desteklenmesi,

- Dağlık alanlar ile ilgili bilincin artırılması, dağlık alanlarda çevrenin ve geçim şartlarının iyileştirilmesi için somut adımlar atılması,

- Sürdürülebilir dağlık alan kalkınmasının farklı yönlerinin koordineli, dengeli ve tutarlı olarak ele alınması;

- Dağların koruma kullanma dengesi çalışmaları içinde risk haritalarının çıkarılması, toplumsal farkındalıkların yaratılması ve geliştirilmesi”

- Dağ farkındalığının artırılması ve öncelikle takvimlere 11 Aralık Dünya Dağlar Günü belirlemesinin yapılmasının teşvik edilmesi,

- Dağlarımızın önemi, toplumsal sahiplenilmesi, anlaşılması, korunması ve doğa kaynaklı sürdürülebilir gelecekteki önemli rollerinin bilinmesi, yönetim odaklı çalışmalar yapılması,

- Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Havza Islahı Daire Başkanlığında yeni yapılanan, Dağlık Alan Yönetimi Şube Müdürlüğü'nün, idari teşkilatlanmada görünürlüğünün sağlanması ve dağ yönetiminin daha üst idari düzeylere çekilmesinin %60'ı dağlık olan Türkiye için önemli olduğunun farkına varılması gerekliliği,

- Orman ve Su İşleri Bakanlığının, etkin dağ yönetimi konusuna sahip çıkması,

- Dağ çalışmalarına yönelik Dağlık Alan Belediyeler Birliği gibi, örgütlenmelerin önemine ve bu konuda girişimci olabilecek belediyelere destek verilmesine yönelik hususlar

Akla hemen gelen öncelikli konulardır.

YP: Türkiye’de yasadışı yaban hayatı ticaretinin durumu ve bunun önlenmesi ile ilgili yapılması gerekenler ve oluşturulması gereken mevzuat hakkında önerileriniz nelerdir?

Yasadışı yaban hayatı ticareti, sadece Türkiye’nin değil, gelişmiş dünyanın da gündemindedir. Türkiye CITES gibi (1975 tarihli ve Nesli Tehlike-

de Olan Türlerin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme: <http://www.cites.org/eng/disc/what.php>) birçok uluslararası sözleşmeyi imzalamış ülkelerden birisidir. Bu konu iyi planlanmış bütünleşik sınır yönetimi ile de ilgilidir. Yasa Dışı Yaban Hayatı Ticareti konuları uluslararası düzeyde ilgi çekmektedir. 12–13 Şubat 2014 tarihinde Londra’da gerçekleştirilen yasa dışı yaban hayatına yönelik konferansta ortaya çıkan temel konular şunlardır. Bu çalışmaların ortaya koyduğu hususlara göre;

“Yaban hayatı ticareti; vahşi hayvan ve yabani bitki kaynaklarının insanlarca satış veya pazarlanması anlamına gelmektedir. Bu alışveriş hareketliliğin kapsamına, canlı veya cansız hayvan ve bitkiler, hayvanların derileri ve tıbbi içerik özelliği olan organlar girmektedir. Turistlerin meraklarının giderilmesi, kerestecilik, balık ve diğer gıda üretimi konularını destekleyen alımlar, çoğu kere yurt içi pazarlarında meydana gelmektedir. Ayrıca yaban hayatı ticaretinin büyük oranda hareketliliği olan uluslar arası pazarları bulunmaktadır”

Yaban hayatının kontrol dışı gelişen yasa dışı tüketimi veya yaban varlıklarının sömürülmesinin başlıca nedeni, para kazanmaktır. Bu durum bir taraftan kayıt dışı ekonomi, diğer taraftan yaban kaynaklarının tüketimi anlamına gelmektedir. Yasa dışı avcılık ve ticaret, dünyanın yaban kaynaklarının yok olmasına yol açan önemli bir tehdittir. Yasa dışı ticaretin bir yılda 19 milyar dolar olduğunun tahmin edilmesi, karanlık ilişkiler ağının önemine de işaret etmektedir. Yasa dışı yaban hayatının önlenmesine yönelik planlama araçları;

-->öldürmenin durdurulması,

-->yasadışı ticaret trafiğinin durdurulması,

-->yasa dışı ticarete olan talebin durdurulması yönünde 3 temel stratejik yaklaşımla ilişkilendirilebilir.

Yaban hayatına ilişkin çalışan ve araştıran en önemli uluslararası kuruluş EnvironmentalInvestigationAgency(EIA) ‘Çevre Soruşturma Ajansı’, kuruluştur (<http://www.eia-international.org/>) Konunun bir diğer boyutu da terörizm ile ilgilidir. Yasadışı yaban hayatı ticaretinin önlenmesine yönelik kamuoyu oluşturmak ve bu konuda çalışmalar yapmak amacıyla, 12–13 Şubat 2014 tarihinde Londra’da gerçekleştirilen ve 13 Şubat 2014 tarihinde imzalanan, **Londra Yasa Dışı Yaban Hayatı Ticareti Deklarasyonu**, (<https://www.gov.uk/government/topical-events/illegal-wildlife-trade-2014>) içeriğinin mantıksal çerçevesi özetlenirse;

Yaban hayatı ürünleri için yasa dışı oluşturulan ticaret ve pazarın ortadan kaldırılması, bu yönde arz ve talebin oluşmasını engellemek amacıyla bilinçlendirme ve davranış kalıplarının değiştirilmesine yönelik, bilimsel çalışmalarla da desteklenen, farkındalıklar sağlanması; ele geçirilen yasadışı temin edilmiş yaban ürünlerinin kesinlikle imhası ve yasadışı ticaretin engellenmesine yönelik çalışmalarda hükümetlerin desteklerinin alınması, gergedan boynuzu veya fildişi gibi değeri yüksek ürünler başta olmak üzere yasadışı ticarete konu olan ürünlerin ele geçirildiğinde kesinlikle imhası; bağımsız denetimlerin yapılması ve önleyici yönetim politikalarının oluşturulması ve bu konuda adımlar atılması için hükümetlerin teşviki; bilimsel araştırma, ticari olmayan amaçlar ile kullanımı dışında, nesli tehdit altındaki türlerin korunması ve kullanılmasına yönelik ve bugüne kadar 179 ülkenin imzaladığı CITES sözleşme hükümlerinin gereklerinin önemle dikkate alınması; kaçak avcılık ve bu yönde oluşan talepleri önleyici stratejiler yanında, kaçak avcılıkla ilgili gerçek rakamların tespit edilmesi ve ülkelerin kendi envanterlerini çıkararak yaban hayatı değerlerini bilmeleri ve gerçekçi çalışmalar yapması önem taşımaktadır.

Rio +20 (<http://sustainabledevelopment.un.org/rio20.html>) toplantısında kabul edilen ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda oy birliği ile onaylanan “Geleceğimizi İstiyoruz”(The Future We Want) hedefinin uluslararası boyutunda, kalkınma ve ekonomi hedefleri ile ticaretin kesişmesi ile ortaya çıkan yasa dışı ticaretin sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerini görmek, arz ve talep yönlerini azaltmak için çalışmak vb temel konular üzerinde durulmuştur.

Birleşmiş Milletlerce, 3 Mart tarihinin, “Dünya Yaban Hayatı Günü” (World Wildlife Day) olarak ilan edileceği ve belirlenen bu tarihte ekolojik, genetik, sosyal, ekonomik, bilimsel, eğitsel, kültürel, rekreasyonel ve estetik dahil olmak üzere, yaban hayatının korunması ve bu çabanın etkisini artıran bağlantılı konuların insan refahı ve sürdürülebilir kalkınma adına uluslararası düzeyde ele alınması için “uluslar arası bir davet-çağrı bildirisi-nin” yayınlanacağı deklare edilmiştir. İlgili çeşitli yasal düzenlemelere gönderme yapılarak “yasa dışı yaban hayatı ticareti” temasının bir bütün olarak dikkate alınması ve geliştirilecek araştırma, inceleme vb çeşitli çalışmaların değerlendirilmelerinin yapılması faaliyetlerin kontrolü ve başarı göstergelerinin oluşmasında yol göstericilik sağlayacağını düşünebiliriz.

Nihai olarak, bu güncel konuları okuyucularımızla paylaşma fırsatı verdiğiniz ve bilginin yaygınlaşmasını sağlamada aracılık ettiğiniz için te-

şekkür ederim. Umarım, meraklı okuyuculara yeni araştırmaları için ilham vermişimdir.

YP: Değerli Hocam yoğun çalışmalarınızdan zaman ayırarak verdiğiniz değerli bilgiler için teşekkür ederiz.